

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОДИН ІЗ МЕТОДИЧНИХ ПРИЙОМІВ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ

В конкурентному середовищі ринкових відносин ефективна система внутрішнього контролю є однією із головних умов успішного функціонування підприємства. Однією з форм такого контролю є внутрішній аудит. Внутрішній аудит — це сукупність контрольних, аналітичних, облікових, стратегічних, консультуючих та інших процесів, організована економічним суб'єктом та регламентована внутрішніми документами, з метою контролю за дотриманням встановленого законодавством порядку ведення бухгалтерського обліку та надійністю функціонування структурних ланок підприємства. Суть внутрішнього аудиту полягає в тому, що він не тільки контролює, але й доповнює інші види внутрішнього контролю підприємства: адміністративний, бухгалтерський, виробничий, екологічний та ін. За своїм призначенням внутрішній аудит є багатофункціональним та універсальним засобом реалізації управлінської політики підприємства, оптимізації фінансово-господарських процесів, вироблення фінансової стратегії тощо.

Внутрішній аудит можна визначити як систему перевірки того, наскільки успішно підприємство просувається до своєї мети. У випадку відхилень від мети приймаються коригуючі дії. Основною метою внутрішнього аудиту є пошук альтернативних шляхів підвищення ефективності діяльності підприємства, вона визначається вищим керівництвом і може уточнюватись в залежності від змін факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, в якому функціонує підприємство. Реалізація на практиці цієї мети вимагає від внутрішніх аудиторів вирішення наступних завдань:

- аналіз ефективності та надійності застосовуваних на підприємстві форм та методів обліку;
- оцінка правильності первинної реєстрації господарських фактів та їх відображення на рахунках;
- формування звітної документації;
- контроль за станом розрахунків підприємства з постачальниками, покупцями, банками та ін.;
- аналіз та діагностика фінансового стану підприємства;

- розробка рекомендацій для прийняття рішень по збільшенню ефективності функціонування підприємств.

Одним з найважливіших завдань внутрішнього аудиту є оцінка надійності і розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності функціонування підприємства, яка здійснюється за допомогою аналізу фінансової звітності. Аналіз проводиться з допомогою фінансових співвідношень та коефіцієнтів. Фінансові показники допомагають виявити місця, в яких необхідні додаткові дослідження; виділити сильні та слабкі сторони; сприяти виявленню «вузьких» місць.

Враховуючи велику кількість фінансових показників, їх можна поділити на певні групи відповідно до того, що вони характеризують:

- показники прибутковості;
- показники ліквідності;
- показники економічної активності;
- показники заборгованості;
- показники управління персоналом.

Показники прибутковості дозволяють оцінити перспективи роботи підприємства і ефективності управління. Для визначення коефіцієнтів прибутковості використовують відношення різних показників прибутку (валовий прибуток; операційний прибуток; чистий прибуток) до суми виручки від продажу товарів. Високі розраховані коефіцієнти прибутковості свідчать про ефективне управління підприємством.

Показники ліквідності вимірюють рівень платоспроможності компанії, яка може бути досить рентабельною, але при цьому мати проблеми ліквідності. Рентабельність та ліквідність не завжди супутні поняття. Показники ліквідності показують, чи не має у підприємства проблем з ліквідністю чи, навпаки, надлишкової ліквідності. Для цього розраховують коефіцієнт покриття (коефіцієнт загальної ліквідності), який визначається як відношення оборотних активів до короткострокових зобов'язань. Оптимальним вважається відношення 2 : 1. Низький коефіцієнт покриття може бути пов'язаний із складностями ліквідності, а високий характеризує неефективне використання ресурсів (надлишок запасів, невикористання залишку готівки).

Наявність запасів не означає реальної платоспроможності підприємства. Запаси можуть бути важколіквідними або зовсім неліквідними. У зв'язку з цим в процесі аналізу ліквідності визначають коефіцієнт швидкої ліквідності (відношення оборотних

активів за мінусом запасів до короткострокових зобов'язань). Оптимальним вважається відношення 1 : 1.

Також часто використовується коефіцієнт абсолютної ліквідності, що визначається відношенням грошей в банку і касі до короткострокових зобов'язань. Цей коефіцієнт показує, яку частину своїх боргів підприємство фактично спроможне оплатити.

За допомогою *показників активності* визначається ефективність використання активів та оборотного капіталу підприємства. Рівень використання активів визначається за допомогою таких коефіцієнтів:

1. Коефіцієнт обороту активів — відношення виручки від продажу товарів до загальної суми активів. Він є вимірником загальної продуктивності активів. Чим він вищий, тим краще.

2. Коефіцієнт обороту основних засобів — відношення виручки від продажу товарів до суми основних засобів. У середньому величина його може становити від 100 до 700 % в залежності від капіталомісткості виробництва.

3. Коефіцієнт обороту поточних активів — відношення виручки від продажу товарів до суми оборотних активів.

4. Коефіцієнт обороту запасів — відношення виручки від продажу товарів до суми матеріальних запасів. Він показує оборот запасів за фінансовий рік. Високий коефіцієнт обороту запасів характеризує фінансове благополуччя, оскільки висока оборотність запасів зменшує витрати на їх зберігання і збільшує доходи.

Кредитоспроможність підприємства оцінюється за допомогою *показників заборгованості*:

1. Коефіцієнт заборгованості — відношення суми боргових зобов'язань до суми активів. Показує, яка частина активів підприємства фінансується за рахунок позик. Чим нижчий відсоток, тим нижчий фінансовий ліверідж.

2. Коефіцієнт довготермінової заборгованості — відношення довготермінової заборгованості до власного капіталу. Показує, яку частину своїх активів підприємство покриває за рахунок довгострокових кредитів.

3. Коефіцієнт покриття процентів — відношення операційного прибутку до нарахованих процентів. Низький коефіцієнт вказує на спад ділової активності підприємства, що може призвести до затримки платежів і остаточної неплатоспроможності.

Показники управління персоналом звичайно використовуються для оцінки продуктивності та ефективності робочої сили. є чотири таких показника:

1. Середня заробітна плата на одного працівника — відношення загальної суми зарплати по підприємству за рік до середньої кількості працівників.

2. Чистий прибуток на одного працівника — відношення суми чистого прибутку до середньої кількості працівників.

3. Обсяг продаж на одного працівника — відношення суми реалізації до середньої кількості працівників.

4. Ефективність роботи директорів — відношення загальної суми винагородження директорів до суми чистого прибутку (до оподаткування) та винагородження директорів. Слід відмітити, що до цього часу цей показник більш широко використовувався в західних компаніях. Його корисно використовувати для порівняння діяльності різних фірм. Директори несуть відповідальність за успіх компанії, а особливо за прибутки та збитки, тому є сенс розраховувати цей показник.

Для оцінки ефективності роботи підприємства широко використовується метод порівняльного аналізу:

- Показники, розраховані по даному підприємству, порівнюють з аналогічними показниками конкуруючих підприємств.

- Показники останнього року діяльності порівнюють з показниками попередніх років для того, щоб виявити тенденції (тренди) та виникаючі проблеми.

- При необхідності використання «стандартної шкали», тобто інформації, з якою можна було б порівняти свої показники, можна використовувати середні показники по даній галузі.

Дослідження фінансового стану підприємства аудитор проводить передусім за даними фінансової звітності. Аудит фінансової звітності передбачає оцінку: минулої діяльності підприємства; стану справ підприємства на конкретну дату; майбутнього стану підприємства і ступеня ризику. При проведенні внутрішнього аудиту з використанням фінансових показників аудитор здійснює перевірку та складає звіт про фінансовий стан підприємства, тобто виражає істинну та неупереджену точку зору. Мета внутрішнього аудиту — охарактеризувати рівень стійкості фінансового стану підприємства, виявити такі способи господарювання, які б забезпечили оптимальну структуру ресурсів, що сприяло б ефективній господарській діяльності та отриманню максимального прибутку. На основі проведеного аналізу фінансового стану підприємства, розрахунку вищенаведених коефіцієнтів та отриманих результатів можна запропонувати наступні заходи (в залежності від виявлених недоліків на підприємстві): збільшити обсяги товарообороту; знизити витрати обігу; прискорити оборотність обо-

ротних засобів; підвищити рентабельність, продуктивність праці; реалізувати зайві основні фонди; залучити інвестиції та ін.

Аудит фінансового стану підприємства завершується розробкою заходів щодо підвищення економічної ефективності діяльності підприємства. Висновки і пропозиції за результатами аудиту повинні розроблятися по кожному підрозділу підприємства за участю економістів, фінансистів, бухгалтерів, аудиторів. Це дає змогу розробити більш конкретні організаційно-технічні заходи, які відображають особливості роботи кожного підрозділу підприємства. Особливої уваги заслуговують деякі аспекти змісту звітів (висновків) внутрішніх аудиторів, складених за результатами проведених робіт. Звіти складаються за формою, затвердженою безпосередньо в організації. Загалом такі звіти повинні містити:

- перелік виявлених порушень;
- перелік обставин, за яких ці порушення виявлені;
- оцінку виявлених недоліків з точки зору їх впливу на підприємство;
- рекомендації по можливому усуненню даних відхилень;
- оцінку даних рекомендацій щодо їх можливого впливу на організацію;
- конструктивні пропозиції (за їх наявності) по вдосконаленню різних аспектів функціонування підприємства, що мають відношення до проведеної роботи.

Рекомендації та пропозиції внутрішніх аудиторів завжди повинні бути досить обґрунтованими та викладатись в письмовій формі. Вони мають бути зрозумілими, точними, містити лаконічні, логічно правильно побудовані формулювання. Від цього залежить об'єктивний розгляд цих рекомендацій та пропозицій, а також авторитет відділу внутрішнього аудиту. У всякому разі адміністрація повинна дати зрозумілу та чітку відповідь на рекомендації та пропозиції внутрішніх аудиторів, в якій має бути вказано, які з них будуть реалізовані, а які — ні, з поясненням причин відмови.

Отже, аудит фінансового стану досліджує не лише фактичну стабільність, платоспроможність і ліквідність підприємства, а й перспективу зростання ділової активності, підвищення ефективності господарювання, сприяє розвитку маркетингової діяльності.